

כי חסרון העבודה הוא מחמת קולר רוחיו
 ומטעם השכל ועבודה ד' היא בלתי תכלית
 ובלתי גבול אחרי כי השם בעלמו הוא בלתי
 תכלית ובלתי גבול וא"כ אינם ראויים
 לעולם כלל מעתה בזכות זה משחק ד' שמן
 ששון מחזירך היינו שבניך יהי' בשארים
 לעולם קיים ואם יחטאו יענשו אבל לא
 יכלו השמן מעשוי להריח שגשאר השמן בעין
 וכן הבטיח לו ד' כי זרעו יהי' נכון לפני
 ד' לעולם לפ"ז מה שאמר אברהם חלילה
 לך השופט כו' לא אמר נגד סדום אלא
 נגד שאר כללות העולם :

קפיטל י"ט פ' ה' באמצע הדברים
 ולפי מח"מ 1234567
 דעתי שזכו ענשם של ישראל להגוף בתחילה
 מפני שלא היחם המלחמה נעשית מן הדין
 וכגדר עלמו על שצט בנימין הי' מוטל
 לעשותו ולא עליהם שמלוה על השצט לדון
 אם שצטו . כזר נתעורר הגאון ר' משה
 סופר בתשובותיו להוכיח מדברי רבינו
 שאין צ"ד של עיר אחרת ראויים לדון לאיש
 שאינו מעירם במקום שצ"ד עונשין שלא
 מן הדין בעובדה דא דגבעה שהי' מלך
 צ"ד מכין ועונשין שלא מהדין והאמנם אפשר
 לחלק לכבוד צ"ד של שצט אינו דומה לכבוד
 צ"ד של עיר מיוחדת ול"ע :

ט"ז ובפרקי ר' אליעזר בענין הזה
 יטו"ש צפ' כ"ה ובהגהת
 בגאון רד"ל :

יחא שכחוב מאת ד' דכפירוש הוא וביס
 דינו הסכימו למטור והעונש בא מהשם
 לצדו ומי שמפרש וד' המטיר על סדום
 הפי' על שם ה' בעלמו ולכן מוכרח לפרש
 זה שכחוב מאת ד' ולא כחוב מאתו משום
 דדרך המקראות לדבר כן ורש"י ז"ל הרכיב
 שני העינים יחד וזאתה דעת רש"י ז"ל .
 ועוד כתב רבינו שם וזה לשונו ואם כבינות
 מה שכחתי למעלה חדע כוונתם בזה
 ובית דינו לענ"ד כוונתו ע"ד שפירשתי לעיל
 ק' י"ח פסוק ד' בסוף הענין ואני ארמון
 לך דעת מקבלי האמת שדרשו רבותינו
 בפסוק כי הגב ד' יולא ממקומו וירד ודרך
 על במתי ארץ יולא וזכ"ל מומדס למדס
 ממדת רחמים למדת הדין וכן הענין הזה
 ויאמר ד' אל לבו זעקת סדום ועמורה כי
 רצם הרד ממדת רחמים למדת הדין ואראה
 ברחמים אם כלעקתם הבאם אלי במדכ"ד
 עשו כלה ואם לא חדעה וארתם כ"ז דברי
 רבינו שם וזהו כוונתו כאן וד' המטיר
 פירושו במדכ"ד משום דכתיב והשם בואו
 וכ"מ שגאמר וד' בוא"ו פירושו הוא ובית
 דינו וכל מקום שהקב"ה מלרף את בית דינו
 הוא משפט על לך הדין כי ד' בעלמו הוא
 כולו רחמים כידוע ומאת ד' מן השמים זהו
 מדת הרחמים שהסכימה למדכ"ד כי
 הרשעים מהפכים הרחמים לדין כדפי'
 רש"י שם :

וראיתי בירושלמי פ' כרואס מלאהסי
 בזה"ל אמר ר"א כ"מ שגאמר
 וד' הוא וב"ד צנין אב שצכולן וד' דיבר
 עליך רעב . וזהו שאמר מיכה הנביא לאחאב
 ושם בפסוק מפורש דקאי על צ"ד כי כן
 כתוב

כ"ד מעתיק דברי רש"י וכחכ ואני
 תמה על הרב ז"ל יטו"ש
 כוונת רבינו דרש"י הרכיב שני הדיעות
 יחד דמי שפירש וד' הוא ובית דינו לדבריו

כתוב שם ראיתי ד' יושב על כסאו וכל
 צבא השמים עומדים ומזה מוכח כדעת
 רבינו לפי שפרשנו דעלם הרגזו צא מלפא
 השמים . ולזה נאמר מחחילה וד' המסיר
 ושוב כתב ומאה ד' מן השמים להורות כי
 צבא השמים אין ביכולתם לעשות דבר רק
 מפ"י לוי מד' בעלמו ועי' דברי רבינו
 סחילת סדר וילא יעקב :

אח"ת 1234567

כ"ט ענין הכתוב הזה כי לוט נחמד
 עם כלדיק ללכת עמו לשוט
 בארץ באשר ילך והוא שנאמר וילך אמו לוט
 כי ללוט שלו כלך ולכן ה' זכות להלילו
 בזכות אברהם כי בעבורו גר בסדום ע"כ
 דברי רבינו. ולריך צאור אחד למה לא פירש
 רבינו כהמדרש הוצא ברש"י שזכרו ד'
 בזכות ששחק בעת אמירת אברהם אחותי
 היא ועוד שכתב כי בעבורו גר בסדום
 הרי מפשטות הפסוקים לא ה' בעבורו רק
 אדרבה כי רצה להתרחק מאברהם וכלך
 לסדום וקבע שם אהלו . ונלעג"ד טעם
 דרבינו נאיד מזה שאמרו במ"ר דרבינו
 ראונו לפרש דהלל לוט מתוך ההפכה הוא
 מדה כנגד מדה והטעם אחרי שלוט ה'
 מתמודד ללוט לאברהם וגר עם אברהם
 באשר הלך לגור לכן ראוי לוט שהגירות
 לא יזיק לו ולא יאונה לו כל דבר רע
 מהגירות וזהו על דרך שאמרו רז"ל דבר
 שנלעטר בו אוחו לדיק יכשל בו זרעו ואפשר
 כי ר' חנינא ב"ד שהי' בטוח על צחו של ר'
 נחויא שהעלה ה' לו סמך מכאן לפי שיפת
 רבינו ומה שכתב רבינו כי בעבור כו' פי'
 אחרי כי נחרחק לוט מחדן ה' מוכרח
 להיות גר בארץ לא לו ונחר בסדום . וכפי

שפרשנו מובנים היטב סוף דברי רבינו
 שכתב וזה לשונו וגם זה כי בענין ששם
 אברהם נפשו נכפו לרדוף המלכים בעבורו
 אשר לכאורה מיותר לחפוש עצמים לזה
 שאברהם ריחם על שארו ונחמת כי קשה
 לרבינו אך התייר אברהם חביבו לעלמו
 להסחקן בשביל הלל לוט . ולזה חירך
 רבינו אחרי כי גירות לוט ה' בשביל
 אברהם כי מוכרח אברהם לעשות כן בעין
 שאמרו רז"ל וכי כך עושים לבני לוי'. ואברהם
 סמך עלמו אחרי שכשם לוי שילך א"כ
 לוט שהלך עמו ללוט לאברהם עשה מלוה
 ולא אפשר שיגיע רעה מזה לא ללוט ולא
 לאברהם וזהו כוונת רבינו למדקדק בדבריו
 בקדושים :

ל' ב' ירא לשבת בצוער . כתב רש"י לפי
 שהיא קרובה לסדום ואינו קן
 אצל מפני שהיא מן המקומות שנגזרה
 עליהם השחחה ונחמינתו כל לוט הניחה
 המלאך בעבור שלא יוכל להמלט מהרה בו
 ביום תשנן בלבו כי לא יאריך לו עוד אחרי
 שיש לו זמן רב להמלט מהרה ולכן אמר
 צחו ואיש אין בארץ כי חשבה כי בלאת
 חביה משם נשחחה צוער הנה זה נכון
 מאד שפירש רבינו כי סבורה צחו כי נשחחה
 העיר אחרי כי אמרה ואיש אין בארץ . אצל
 עכ"ז קשה לי בחרתי אחד אחרי בקשת
 לוט מהמלאך אינו מפורש כי בקש על בעיר
 על זמן מועט וכיון שאמר לו המלאך הנה
 נשחתי פניך לדבר הזה לבחתי ספכי את
 העיר משמע שלא יהפכה לעולם ועוד ז"ע
 למה מילאן רבינו בפירוש רש"י משום
 שהיחה מהמקומות אשר נגזרה עליהם
 השחחה

ששחטה. ואלולי דמסחיפוגא כוס אמינא דכמעטתה זו שעלה לוע מנוער זהו היתח אחרי שנגמרו לה נ"ב שנה לישבתה דהנה ידוע מה שאמרו רז"ל פ"ק דמס' שבת וכובא לעיל דרש"י שם פסוק כ' דמה שאמר לוע העיר הזאת קרובה פיורשו קרובה היתח ישיבתה דנבנתה שנה אחת מאוחרת לסדום ולוע המחין עד שהגיע גם לזוער חמשים וששים שנה אז אמר לוע עתה גם נחמלהם סאחה כמו עיירות הללו שחרבו ועתה היא ששחה כמו כל המדינה ולכן עלה משם וניחא שסבורה בחו כי איש אין בארץ כי חשבו אחרי כי לוע אמר להמלאך המלטה נא שמה פירש לוע בטעם כי היא נבנית שנה אחת מאוחרת לבנין ערי סדום ועל זה ענה הנה נשאתי פניך גם לדבר הזה ומשמעות לדבר הזה מוכח על שנה זו אבל כאשר עבר השנה נתיירא לוע כי עתה לא טוב בעיר לזוער מהעיירות אשר נשחחו ויהי מוכרח לעלות משם הרהר :

עוד נראה כי השם נחן מורא בלב לוע לישב בלזוער בכדי לגלות לפני כולם קלונו כי אם הי' יושב בלזוער ששם אנשים רבים לא היו יודעים כל העולם שבנותיו נחשברו ממנו אבל כשישב בכה ראו כולם כי מאזיבהם נחשברו ונחגלה קלונו וע"ז אמרו רז"ל אדם עובר עבירה בסתר כו' ועי' רש"י פסוק ד' כי אזרבים מפני הצושה של לוע הלך לגור בארץ פלשתיים כי נחגלה צושחו ומשום שכי' להוט אחר עריות האכילו מצברו :

ב"א פסוק ט' **הארץ** רבינו על רש"י וזה לשונו ואף

כאן כתב הרב המחלוקת פולם ועי' לשון המ"ר שהעתיק רבינו וסוף דברי רבינו וזו לשונו וכן כלשון שאמר הרב מריב עם ילחק על כירושא חינו וכן שא"כ יהי' זה לאחר ימים רבים ויהי' ישמעאל גדול מאד משחת אוחו אמו על שכמה וכן אמרו רז"ל שחי' בן שבע עשרה שנה ח"כ הי' בשעה שנמל ילחק והאריכו על דברי רבינו כרא"פ והגו"א וכלדיקו את כלדיק דמעיקרה רש"י ז"ל. ומוכרח אנכי להעתיק דברי כרא"פ ודברי המדרש אף כי קשה לפני מאד המלאכה אך למען זכות רבינו הרמב"ן להראות כוונתו מוכרח אני לבטל רלוני מפני רעון רבינו ז"ל ואלולי יהי' רבינו הגדול מלין טוב עבדתי בעלמא דאחי. וזה לשון כרא"פ ונראה לי שאין טענה על דברי הרב דאיכא למימר שכל התנאים שדרשו לגנאי מר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי וכן נראה גם מדברי הרמב"ן ז"ל שהביא בלשונו שאמר ר"ש ואני אומר ח"ו שיהי' צדיקו של אזרבים עכו"ם וג"ע וש"ד שר"ע לא אמר אלא ג"ע וכוא הביא שלשחן שמע מינה שדברי כולם שדרשו לגנאי מר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי ולכן הביא דברי כולם במקום דברי ר"ע וברב ז"ל סובר שכמו שאינם חולקים כל אותה הדורשים לגנאי זה עם זה כך אינם חולקין עם ר"ש בענין הירושא דאל"כ מאי כי לא ירש בן האמה הזאת עם בני דקאמרה שרה. אבל ר"ש חולק על כל אותם שדרשו לגנאי והרב הביא קת דברי כולם מאחר שאין מחלוקת ביניהם וזה כפתור ופרח. הנה מאור עינינו המזרחי כתב על תירולו שהוא כפתור ופרח. ואנכי זבוב

נמאס שיש בו כוחן טעם לפגם . לא זכיתי להבין דברי מאור עיינינו המזרחי דהא חינוח אילו הי' קושיית הרמב"ן על רש"י שהעתיק רש"י דברי ר"ע ודברי ר' ישמעאל ודברי ר' אלעזר בנו של ר' יוס"ג ע"ז שפיר חירץ הרא"מ דסקך כולהו סנאי לא פליגי אהדדי ומודים בדבריהם זל"ז אבל לא זהו קושיית רבינו על רש"י רק קושייתו הוא שהעתיק רש"י דבר אחר לשון גלוי עריות כמה דתימא ללחק בי וד"א לשון רליחה ומסויס רש"י שהי' מריב עם ילחק על הירושא וזהו דברי ר"ם עלמו ור' שמעון ודאי חולק עליהם כמו שכתב הרא"מ בעלמו וע"ז הקשה הרמב"ן שלא הי' לי' לרש"י "לערב שני הדיעות יחד ואדרבה היפך רש"י השיטה לפי פירוש הרא"מ דבריו . דדברי ר' ישמעאל שאמר ג"ע העתיק רש"י בפ"ע בלשון ד"א וכן דברי ר"ע בשם ר' לוי ג"כ בלשון ד"א ודברי ר"ם שפי' מלחק על הירושא עירב רש"י יחד עם דברי ר' עזרי' ולפי דברי הרא"מ בעלמו הי' לריך לכחוב ברש"י ד"א מלחק על הירושא וכפי שפירש הרא"מ דברי רש"י מפורש ברש"י היפוך דבריו למעיין היטב וזהו פלא ודברי מפורשים בדברי רבינו :

ע"ז אינו טענה דא"כ מה יאמר על דברי ר' עזרי' בשם ר' לוי שאמר ישמעאל לילחק לך ונראה חלקינו בשדה וסי' ישמעאל נוטל קשת . אין הפרש בין מאמר לך ונראה חלקינו בשדה ובין מאמר מריב עם ילחק על הירושא ואומר אני בכור וחלקי כפול מחלקך ואם יסי' אפשר לבן כ"ד חודש שנגמל מהיניקה לומר לו לך ונראה חלקינו בשדה יסי' אפשר לומר לו אני בכור וחלקי כפול מחלקך ע"כ דברי הרא"מ הלריך לדבריו . הנה בכאן אחשלא הפלא ופלא על מאור עיינינו הרא"מ ז"ל שמקשה על דברי הרמב"ן מדברי ר' עזרי' שאמר בשם ר' לוי מלחק הוא רליחה וכוא פירש שאמר ישמעאל לילחק לך ונראה חלקינו בשדה להטעותו בכדי שיוכל שם בשדה להטיל עליו חלים . ולדבריו באמת הי' ילחק אז גדול בשנים שהי' ראוי לדבר עמו דברים הללו . אבל ר"ם שאומר מלחק על הירושא הוא לא אמר לשון מריב עם ילחק וכך הוא לשונו בת"ר פ' נ"ג שם ואומר אני בו דבר לשבח אין לשון הזה של לחוק אלא לשון ירושה שבשעה שגולד חבינו ילחק הי' הכל שמחים אמר להם ישמעאל שוטים אתם אני נוטל פי שנים שמתשובת אמנו שרה לאברהם כי לא יירש בן האמה הזאת עם בני אחיה למד כי לא יירש עם בני אחי' שאינו ילחק ועם ילחק אע"פ שאינו בני ק"ו עם בני ועם ילחק ע"כ הרי בדברי ר"ם לא נאמר מריב . . וגם מפורש שהי' בשעה שגולד לא בשעה שנגמל ובשעה שגולד ודאי לא אפשר אז להחקופט עמו על הירושא אפי' אם תאמר כי בדורות הראשונים

בשעה

עוד מקשה הרמב"ן על רש"י וזה לשונו וכן הלשון שאמר הרב מריב עם ילחק על הירושא אינו נראה נכון שא"כ יסי' זה לאחר ימים רבים ויהי' ישמעאל גדול מאד משאת אוחו על שכמה וכן אמרו רז"ל שהי' בן שבע עשרה שנה א"כ הי' בשנה שנגמל ילחק ע"כ . וכתב גם הרא"מ

בשעה שנגמל הילד הי' בר דעת כמו שאמר
 הגו"א אבל בשעה שנולד ודאי אין בו עוד
 כח להחזיק בשביל ירושה ובפרט כי מפורש
 שלא הי' מריבה רק כך אמר להאנשים
 ששמחו על ההולדה שלו וזהו קושיית הרמב"ן
 על רש"י כי לפי דברי רש"י לריך לומר
 שהי' בשנה שנגמל ילחק ובמדרש מפורש
 שהי' בשעה שנולד וזהו קושיא ללא אפשר
 למיפרק יתה ודברי הרמב"ן שרירין וקיימין.
 ובעלם דברי המדרש יש לי אריכת דברים
 ואכמ"ל רק דבר קטן אזכיר. נראה מדברי
 הרמב"ן וברא"מ דמה שמפורש במדרש
 ואומר אני בו דבר לשבח זהו אמר ר"ש
 ובמדרש כתוב ר"ש בן יוחאי ובמב"ן כתוב
 ר"ש בן אלעזר ואלו מפרשי המדרש פרשו
 על ר' עזרי' שפירשו לעיל דאמר ר"ש
 ואני אומר לשבח הפירוש שאין כ"כ לגנאי
 יעו"ש וברא"מ כמו שפרשו הרמב"ן וברא"מ:
 ב"ב פסוק א' **והאלהים** גסה את
 אברהם.

דברי הברירה צידו אם לעשות או לא כי
 הכל צדי שמים חוץ מיראת שמים ועוד
 שהאריך רבינו דרלונו לנסות הלדיק כדי
 ליתן לו שכר טוב על המעשה לא שכר על
 הצחצחה זה לריך מעט אחרי כי לפני ד'
 גלוי כי זה איש אשר רלונו לעשות ואם ילוה
 אותו ד' יעשה זאת בחשק נמרץ והקב"ה
 אינו לריך לעשייתו א"כ למה ירבה שכרו
 בעשותו או לא יעשה סוף מחשבתו הוא
 טובה לעשות. ובחמת מליו במ"ד הובא
 ברמב"ן פ' יתרו קפיתל ד' פסוק י"ז שאין
 לך צדי' שאין הקב"ה מנסה אותה העשיר
 מנסה אותו אם תהי' ידו פתוחה לעניים
 העני מנסה אותו אם יכול לקבל יסורין.
 א"כ לפ"ז כל המלות ואזהרות שזונו ד' הם
 כולם נסיונות. אבל מה שאמר כאן נסיון
 ולא בנסיונות אחרים שנחנסה אברהם לא
 כתיב בהם לשון נסיון וכן לא נקראו כל
 המלות נסיון. נראה פשוט עפ"י מאי
 דאיחא בש"ס סוף פ' הנחנקין אמרו קדמו
 שטן לדרך אמר לי הגסה דבר אליך אחס
 חללה הגה יסרת רבים וידיים רפות חזוק
 כושל יקומון מילך כי עתה חבא אליך
 וחללה ואמר לי' אברהם אני בחומי חך
 ואמר לו השטן הלא יראתך כסלתך אמר
 לי' זכר נח מי הוא נקי חבד. ולבאר דברי
 הש"ס לריך באור רחב ומבואר אללי במק"א.
 ואך הלריך לביאור דברי רבינו הגה השטן
 טען כי אע"פ ששמע מפי הקב"ה בעלמו
 לשחוט את בנו עכ"ז אם רלונו להרבות
 כבוד שמים אינו רשאי לשחוט את בנו
 וע"ד סוחר אחד ששלח איש מיוחד שיקנה
 לו למר ציריד ובא המשלח על היריד

והחזוק

והתבונן כי אם יקנה למר כפי לוי הבע"ב
 יפסיד ממון הרבה ואם יקנה סחורה אחרת
 ירויח הון רב. וידוע דרך המשולחים מי
 שהוא אוהב נאמן להבע"ב לא ישגיח על זה
 שאדונו לזכ לו לקנות למר כי יאמר בלבו
 אדוני לא ידע השטר מהלמר וחריפות המקח
 לכן לזכ לי אדוני כן אבל אנכי הרואה
 כי זה הפסד לאדוני הכרח לי לעשות כפי
 שלי. אבל המשולח שאינו עבד נאמן אומר
 מה איכפת לי בהיזקו של אדוני. אנכי
 מחויב לעשות כפי שלווי אדוני וקונה
 הסחורה שלו לו אדוני ובחמת מפסיד
 ע"י הון רב וזהו ה"י טענת השטן לאברהם
 הלא אתה עובד את ד' הגדול והנורא
 מאהבה יכן אפי' שלוה עליך המקום לבחוש
 את בןך לא תשמע לו כי כל כוחך בעולם
 לנטוע יראת ד' בעיני ההמון וכאשר תשחט
 את בןך יחידך שתחן לך הקב"ה למאה שנה
 חזי לא ישמעו לך העולם לעבוד את השם
 הנכבד והנורא ולא יאמינו לך שטובה ושבה
 לאדם לעבוד את הקב"ה. ולכאורה טענה
 זו טענה נלחיות. אבל אברהם אבינו ע"ה
 השיבו תשובה נלחיות. בשלמה הסוחר
 עם המשולח הם שניהם בני אדם ילודי אשה
 ושכליהם וחכמתם שוה ולכן כשבה המשולח
 להיריד ורואה בעיניו שלא עוב פקודת
 האדון מחויב המשולח לראות טובה משלחו
 אבל ילוד אשה נגד הקב"ה שהוא אפס
 ואין אפי' נגד לבאי השמים כש"כ נגד
 צורח עולם ואינו יודע איך חתיקון בעולמות
 העליונים. לכן מחויב כל איש שלא לסור
 מצווי ד' יחצלה ימין ושמאל ואפי' כחוש
 בשערה אסור לנו לנטות ממאמר השם

כי אין שכלנו מגיע להבין עממי מלותיו
 וזכו שהשיבו אצרכם ואני בחומי אלך
 איני רשאי לנטות מדבריו אפי' כקולו של
 יו"ד ועתה מוזן כל כסוגיא שם שהעסקנו
 ומוכנים דברי רבינו היות מעשה האדם
 רשות מוחלטת בידו אם ירצה יעשה כו'
 כוונתו רשות מוחלטת מראה אופנים כל
 לעשות מלוה זו ועכ"ז שומע לדברי ד' ולכן
 יקרא נסיון. ומה שכח רבינו כי מנסה את
 הלדיק להרבות לו שכר מעשה נמי ניחא
 כיון דמראה אופן לכל ד' שלכאורה יש
 מקום שלא לקיים מלוה זו אבל האמת אינו
 כן ומחמת זה יתרבה כבוד שמים לעולם
 כי אהנו ההמון רואים אהנו בעינים
 פקוחות כי אפי' אם מראה לך הילר הרע
 כל תחבולות שבעולם שלא לשמוע לדבר
 ד' אין אנו רשאים לליית אם הילר הרע
 ועלתו הוא עלת מדיח ומסית א"כ כנסיון
 עשה שורש בעולם להורות הדרך לכל ילודי
 ד' ולכן נוחים לו שכר המעשה כל כל
 הדורות הבאים אשר לאורו ילכו. ורעיון
 זה שאמרתי צויכות השטן עם אברהם
 אחר שנים רבות שאמרתי זאת מסברא
 דנפשתי שמעתי מפי יד ד' וידיד נפשי
 כרב הגאון הג' כלדיק המפורסם מוכ'
 ישראל איסר אב"ד דמחנינו אמר ג"כ הפי'
 בהגמרא על דרך זה (וקרוב לזה מצו' ג"כ
 בהקדמת הג' הח"ס ז"ל בחלק יו"ד) אך קלח
 באופן אחר ושמתתי שכוונתי לדעת הגאון
 שיחי' :

מ"ז **והנה** הוצעת שלא יוגרם שום
 חטא שיכלה זרעו או
 שיפול ביד אויביו ולא יקום ויהנה זו הבעתה
 שלימה

שלימך בגאולה העמידך לנו . כוונתו ע"ד שפירש רבינו בשירת החינו פסוק מ' וזה לשונו וכוונתו אין בשירך הזאת שום תנאי

בתשובה ועבודה וזכו כוונתו כאן שלא יוגרם שום חטא וזה ראי' למה שכחצנו בפ' נח בענין הקמותי את צריתי :

פרישת חיי שרה

לי שהארץ כולה יחי' שלי ח"כ כל בית הקברות שלכם יחי' בסוף שלי ושל זרעי ונמלא שם היו קבורים בקבר שאינו שלכם וע"ד שמקשה כש"ס בפ' יש נוהלין נמלא לדיק קבור בקבר שאינו שלו והצרכים הסביר להם הענין שלא עוב לפניהם זאת ואך אם תעשו עמי עובד עתה כשאני גר ותחנו לי את מערת המכפלה לעשה אנכי עמכם חסד כאשר חיי' תושב בארץ הזאת כי לא אקח מכם בית הקברות שלכם וזכו כוונת המדרש אם תרלו אני גר אחתש עמכם על ימים יבאו גר וחי' מקום קבורה שלכם לחלוטין שלכם ואם לאו חיי' תושב ולא אמן לכם מקום קבורתכם ותהיו קבורים בקבר שאינו שלכם :

אוצר החכמה

מ' מערת המכפלה . לשון רש"י בית ועלי' על גביו דבר אחר שפולה בזוגות ואינו כון כי הכתוב אומר שדה אשר במכפלה והוא שם המקום אשר בו השדה ואין לורך לבקש טעם על שם המקומות . ותמוהים דברי רבינו שכח על דברי רש"י ואינו כון והדברים שאמר רש"י הן הן הדברים שאמרו רב ושמואל בפ' כולד מעבדין יעו"ש וכן תמה בזה גם כרא"מ

פסוק ד' **ג' ותושב** . וז"ל רבינו וכוונתו אברהם אמר אל בני חת אני גר בארץ אחרת ולא הנחלתי מאבותי בית הקברות בארץ הזאת וכוונתו עמה אני תושב עמכם כי הפלתי לשבת בארץ הזאת ולכן סע לי קבר להיות לי לאחוזת עולם כחמד מכם . נראה כוונת רבינו דלומר לישב על דרך הפשט מה שאמר גר ותושב דזה סתרי אהדדי ולכן פירש רבינו דכוונת הפסוק גר זהו על זמן העבר ותושב על לבוא כי רלוני מעתה להיות תושב עמכם . אך לפי פירש רבינו נראה דזה שהקדים אברהם להם לספר גר אני הוא מיותר וכי' להם לומר אחיי אחרי כי רלוני להתיישב פה לכן רלוני שחתנו לי אחוזת קבר לעולם ולפי פירש רש"י יותר ניחא שחי' מוכרח לומר להם גר אני שאמר בדרך עגום אם תרלו גר' אני ואם לאו חיי' תושב ואטול מלך כדין אבל עם כ"ז ל"ע לענ"ד איך אפשר שאברהם יאמר להם אטול בע"כ וכי מלחמה יעשה עמכם ואינו מראה לשון הפסוקים שבה עמכם צויכותות . וכי נלענ"ד לומר כוונה עמוקה בדברי המדרש . והוא דאברהם אמר להם אחרי שאמר ד'

פסוק י"ג בתוך דברי רבינו וזה לשונו
 ועוד כי רצו להודיענו
 מקום קבורת האבות כאשר אנחנו חייבים
 לכבד מקום קברות אבותינו הקדושים .
 עכ"ל . הנה לפחות ערך כמוני לא נחלפה
 חכה מלא רבינו מפורש בדברי רז"ל
 שמחויבים אנחנו לכבד מקום קברות
 אבותינו הקדושים . וגם לא פירש רבינו
 מהו זה הכבוד שנעשו לקבורת אבותינו .
 וחפשי חולי אמלא שורש לדברי רבינו
 מש"ס בצלי או מן הירושלמי ומדרשים ולא
 מלאחי . אך על לך הדוחק אמרתי כוונת
 רבינו ע"ד שאמרו בש"ס סנהדרין דף מ"ז
 ומ"ח החולב קבר לאביו וקברו בקבר אחר
 לא יקבר בו הוא עולמית ומסקנת הגמרא
 שם משום כבוד אביו . ובמקום קבורת
 אבותינו הקדושים נראה לחסור לקבור שם
 שום אדם בעולם . והכי משמע מהש"ס
 עירובין דף כ"ג ממרא קרית ארבע א"ר
 ילחק קרית ארבע זוגות . וכיון להחזרה
 קורא אותו על שם ארבע זוגות משמע
 דיותר מארבע זוגות חסור להקבר שם וכן
 נראה מהמכילתא הובא דברי המכילתא
 בדברי רבינו סו' פ' ויחי שאמר יוסף
 לאחיו וכשאתם מעלין אותי קברו אותי
 בכל מקום שחרצו מקובל חכמי שאיני נכנס
 בקבורת אבותי שאין נכנס לקבר אבות אלא
 שלשה אבות ושלש אמהות וא"כ לדברנו
 דאנו מוזהרים שלא לקבר שם במערת
 המכפלה עוד שום אדם אפשר שזהו כוונת
 רבינו שדבר פשוט הי' לו שמחויבים אנחנו
 לכבד מקום קבורת אבותינו הקדושים כי

זה

הרא"מ ז"ל חד אמר שני בתים זה לפני
 מזה וח"א ב"ח ועלי' ע"ג ואתמר בש"ס
 שם בשלמא למ"ד בית ועלי' זה ע"ג זה
 היינו מכפלה אלא למ"ד שני בתים זה לפני
 מזה מאי מכפלה ומשני שכפולה בזוגות .
 ואחר שנים רבים שקשה לי דבר זה הראה
 לי רב אחד שהרגיש בזה המכרש"א בחידושי
 הגזות שם בעירובין והביא מדברי
 החיקונים שם מפורש בדברי רבינו וקושיית
 הרמב"ן זהו הקשה שם בתקוני זוהר ר'
 מאיר לר' שמעון יעו"ש :

שם בדברי רבינו וטעם לעיני בני עמי לאמר
 הנה כל העם הנה והם היו
 יודעים ועדים ואל תחוש" לכפירה או לחזרה
 וקבור מתך שם מעתה כי שלך היא ולא
 אובל לשוץ . ואנכי פרשתי טעם לעיני בני
 עמי על דרך המבואר בחו"מ סי' כ"ב סעי'
 א' בהגה דכל מה שאדם מקבל לפני ראשי
 העיר אין לריך קנין ולא יוכל לחזור ובסמ"ע
 שם הביא בשם הגמרא' דכל דבר הנעשה
 בפני ג' אינו לריך קנין ומפורש בכל
 הפוסקים דדבר הנעשה בפני רבים אמירה
 חשיב כמו קנין לענין חזרה ולכן אמר לו
 לעיני בני עמי מעתה הרי נתחיה לך לחלוטין
 וקבור מתך שלא ^{לפ"ד} אפשר לי עוד לחזור .
 ומעתה מלאחי בע"ה פתך מן החורה
 לדברי הרמ"א בש"ע ובדברי רבינו מפורש
 בכמה מקומות כעין זה שהביא מן החורה
 ראי' לדין המפורש אללינו בשו"ע עפ"י
 מנהג עי' צפרשח וילא לענין ז' ימי המשחה
 ובפ' זו לענין כתובה עי' פסוק ו' סימן
 כ"ה בדברי רבינו :

זכו מטעם כיבוד. ועמיתו כג' החריף מ' שבתו הכהן. ראש אפוארע נ"י אמר בזה שכולנה רבינו ע"ד שמבואר בשו"ע יו"ד סי' שס"ח דאין נוהגין קלות ראש בקברות וגם זה נכון. ועיי' יבמות קכ"ב ח' ברש"י ד"ה תלחא רגלי בשם תשובת בגאונים: סימן כ"ד ואברהם זקן בא בימים. חזר הכתוב לומר כן לכודיע הסבה שצטורה השביע את עבדו כו' עד סוף הפסוק הרגיש רבינו לפרש למה סיפר הכתוב כאן שאברהם זקן שלא מפורש לעיל בפ' וירא ואברהם ושרה זקנים וזהו כוונתו שכתב רבינו ובב"ר אמרו כאן זקנה שיש בה לחלוחית ומפורש במ"ר פ' וירא פ' מ"ח ח"ר יוחנן כזר כתיב ואברהם ושרה זקנים מה ח"ל ואברהם זקן חלה שכתירא הקב"ה לימי נערוהו ר' אחי אמר כאן זקנה שיש בה לחלוחית ולכלן בזקנה שאין בה לחלוחית ולפי דברי רבינו לעיל בפ' זו סי' כ"ג פסוק צ' שסלשון בא מורה על דבר מחודש אפשר לומר כאן דאברהם נחשור עתה דבר מחודש היינו אפיסת הכחות כמו שפי' רבינו בפ' ויחי על פסוק ויקרבו ימי ישראל למות וכן כהא הרגיש חלישות בעלמו ואולי אפשר כי לזה כיון ר' אחי שאמר זקנה שאין בה לחלוחית. שם כתב רבינו שהשביע את העבד אשר ילך ילחק אחרי עלתו כי הוא המושל בכל אשר לו. ולריך באור דבריו הקלושים אחרי כי רבינו פירש שירא אברהם שמה ימות קודם שישיאו אשה לילחק. וא"כ אז לא יהי' העבד המושל בכל אשר לו. אמנם כוונתו כי ירא אברהם

מעבד חולי יפחה לילחק שיקח אשה מבנות הכנענים ובאמת אמרו רז"ל כי ראה שישא בתו והשניע אברהם את העבד שהוא המכריג שלו ומושל בכל אשר לו וכאשר ילחק בנו יראה שהוא הי' מוכבד אלל חביו כן יכבדו ילחק שלא יפס מעלתו לזה הי' לריך השבועה כי הוא בעלמו ישחלל להשיאו אשה ממשפחתו של אברהם חביו ע"ה ועיי' צפוק ג' דברי רבינו כי לא ירא אברהם מילחק ואמנם שם כתב רבינו סוף פסוק ג' וזה לשונו ויחכן שפי' העבד הפוערופוס על נכסיו וזהו אוחו שישיא ילחק לרלונו וינחיל אוחו נכסיו על מנת כן. אבל כפי שכתבנו יוחא בלא זה: ח' האריך רבינו להשיג על רש"י שכתב וקח לי אשה מבנות ענר אשכול וממרח ולא לרבינו שישיא אשה לילחק מבנות הכנענים יעו"ש. ואפשר ליישב דברי רש"י דכן אמר כי לקיים פרו' ורבי' באשה כנענית אשר נמאסו לפני ד' ודאי לא יתהלל אברהם ובנו ילחק בזה אבל מלות שבת בעלמא ודאי אפילו אם יחד לעלמו כנענית ג"כ קיים בזה המלוא כתיקונו. וידוע מה שכתבו החוס' גיטין דף מ"ח ע"ב על מתניתין דמי שחלו עבד וחלו צ"ח נקיע במתניתין לישא שפחה חינו יכול ולישא בת חורין חינו יכול והלא לא נבדח בעולם חלה לפריה ורבי' שנאמר לא חוכו בראה לבבת יצרה וכתבו החוס' הא דלא נקט קרא דפרו ורבו משום דאי הוה יכול לקיים שבת כל דכו משום מלות פרו ורבו לא הוה כפיין לי' חזין מדברי החוס' דמלות שבת חלים עובד יחד ממלות פרו ורבו

ואמר החכמה

ורבו . וכהו אברהם לא ראה כי ילחק
 ישא אשה מבנות הכנענים דכען עבד ולא
 ראה כי סברה שברכו ד' על זרעו של ילחק
 כי הם יהיו נחלת ד' המבורכת יהי' מזרע
 כעבד ארורים אבל בשביל זה לא יבטל
 ממלות שבת אשר מלוה זו אפשר לקיים
 אפילו אם ישא שפחה או אפילו ישראל
 טיקה אחד מן הפסולות לו ומחויב לגרשה
 אפ"ס מלות שבת קיים בזה וזהו כוונת
 רש"י שנתרצה אברהם להשיא לבנו האהוב
 מבנות ענר השכול וממרה לקיים מלות
 שבת :

ובזה

ניחא לישיב דעת רבינו שהאריך
 לכוכיה בסוף פ' זו דקטורה אשת
 אברהם היחה כנענית וא"כ למה נשא
 אותה אברהם לאשה וכחז רבינו הטעם כי
 לא תקפיד אברהם רק על זרעו של ילחק
 וזהו ודאי אמת . ועכ"ז אפשר להקשות כי
 הי' צידו להשיג גם ממשפחתו . אמנם כפי
 שכתבנו ניחא דהנה מלות פריה ורביה
 כבר קיים אברהם אפילו אם נאמר שלא
 הי' לו בת משום דבן נח יולא באחד אם
 בן או בת ולא נשא רק בשביל הא דנקיט
 במחני' פ' הבא על יבמתו נשא אשה

1234567

בילדותו ישא אשה בזממו יעו"ם ולקיים
 מלות שבת ולמלוה זו מוסר אפילו כנענית :
 ל"א פניתי חבית . פי' רש"י מעכו"ס
 ופי' המזרחי דדויקו מיתורא

ללא צריך לסזכר פניתי רק לומר ומקום
 לגמלים או מקום ללין וע"ד הפשוט אמרתי
 דהכוכה כך הוא דהנה בעל אכסני'
 שיאמר להאורח בא לביתי כי יש מקום
 ללון לא ישתבח עלמו לפניו לומר לו כי
 פניתי את ביתי והרקותי הכלים לחוץ לבן
 יש מקום ללון דזכו לא נקרא יש מקום
 ללון אחרי כי אין לו באופן אחר רק
 שיריק את ביתו ומוכרה לסוליא מן הבית
 את כליו וחפציו ולבן שאמר ואנכי פניתי
 את הבית במה השחבח ולבן מוכח דכוונתו
 הי' מעכו"ס :

ב"ה סוף פסוק ו' ע"י לשון רבינו אבל
 אפשר שגם בני
 נח כאשר ישאו להם נשים כמשפטן
 בבעילה הי' נוכחים לכחוב לבן מהר ומתן
 ואשר רלונם שחיה' להם פלגש וישלח אותם
 כאשר ירצה . ועי' בחולין פ' ג"ה דף ל"ב
 שאין כוסבין כתובה לזכרים משמע שכתבו
 ליתן מהר ומתן ולכתוב בכתובה :

פרישת תולדות

לכגיד מה יהי' בסופה ולא מלאחי דרישה
 אלל ד' רק להתפלל כעעם דרשתי את ה'
 ועניי דרשתי וחיו מי אחי אם אדרש להם
 וקשה

קפוטל ב"ה פסוק כ"ב ותלך לדרוש את
 ד' . וזה לי
 רצונו . וחלק לדרוש את ה' לשון רש"י